

דמותו, אישיותו ופעליו

הרב אברהם יצחק הלוי כלאב

על מרן הרב אברהם אלקנה כהנא שפירא זצ"ל

כמה אופייניים דברי מרן הרב זצ"ל בפירושו להגדה של פסח (אשר נדפסה לפני פסח תשס"ח, במהדורה מתוקנת ומורחבת, הנקראת, "היושבת בגנים") על הנאמר שם: 'עבדים היינו לפרעה במצרים, וגו'. ואילו לא הוציא הקב"ה את אבותינו וגו', הרי אנו ובנינו ובני בנינו משועבדים היינו לפרעה במצרים'. מדוע בעל ההגדה התחיל ביעבדים היינו וסיים 'משועבדים היינו?' אלא, 'עבדים' משמעו שהגוף מסור לפרעה, ועליהם לפעול ולעשות לפי מה שיצוה האדון. שכך דרכו של עבד, שהוא קנוי לאדונו למלאכה, והוא עושה את מלאכתו רבו. 'משועבדים היינו', פירושו מבחינה רוחנית. כי אפשר שעבד יעשה את מלאכת אדונו, אך אינו לומד ממעשי רבו ואינו מקבל את תרבות רבו והוא עצמאי בדעותיו. לא כן היו בני ישראל במצרים, שהרי הם קלטו את תרבות מצרים הקלוקלת, ומבחינה רוחנית היו שווים למצרים. עד שאמרו חכמים, "הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה".

מתוך הבחנה זו הסביר מרן הרב שפירא זצ"ל מדוע שבט לוי שלא היה בעבדות חומר ולבנים במצרים, שנמנע ממנו קושי השעבוד, חייב להודות לקב"ה על גאולתנו ופדות נפשנו. כי מבחינת שיעבוד למצרים, שלמדו מעשי מצרים, נכללו גם שבט לוי. ולפיכך כשגאל הקב"ה את ישראל ממצרים, הוציאם גם מתרבות ורעת חולי הנפש של מצרים, וקרבתו לעבודתו יתברך ונתן לנו את התורה, להיות משועבדים בגוף ובנפש לבורא עולם. וציין הרב זצ"ל, שגם מבנה ההגדה מתייחס לשני אלה. שמתחיל: 'עבדים היינו לפרעה'. וממשיך: 'מתחלה עובדי ע"ז היו אבותינו, ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו'. ע"כ דבריו הנפלאים.

אכן כל חייו, הרב זכר צדיק לברכה, דאג לכלל האומה, בכל התפקידים הפרטיים והציבוריים שנהג בהם, שתהיה שלמות הגוף של כל יחיד ויחיד מישראל מחד גיסא. ומאידך גיסא, שלא יתרכזו רק בקיום הגשמי של היחיד והציבור, אלא מתוך שמירת התורה על כל דקדוקיה. במשך עשרות שנים שלימד בישיבה ועמד בראשה, השתדל לגדל תלמידי חכמים אמיתיים שיודעים את התורה והלכותיה כראוי, ושלא יהיו כביכול רבנים שיודעים לדבר דברי אמונה ומחשבה, בעוד שלימוד התורה לאמיתה, בדיני המעשה בכל הנהגת הבית היהודי וממילא המדינה היהודית, יהיו חסרים להם. כי לא יכול להיות גדול בישראל, בלא שידע את התורה כולה.

ידיעת התורה אינה באה כלאחר יד, יש להשקיע בלימודה ימים ולילות ללא סוף. אכן כך נהג הרב אברהם אלקנה כהנא שפירא זצ"ל, שאפילו בלילי שבת היה לו מנהג שלא לישון אלא ללמוד כל הלילה, ובבוקר לבוא לתפילה בישיבה כאילו שישן כהרגלו על מטתו. לפיכך, נתקיים בו מאמר המשנה (מסכת אבות פרק ו משנה א) שהלומד תורה לשמה, נהנים ממנו עצה ותושיה. דלתו היתה פתוחה למנהיגי המדינה ולכל רב או תלמיד בשוה, כשרבים מאוד שיחרו לפתחו לקבל תשובה לשאלה, או עצה והדרכה לפעולה נכונה, בכל ענין פרטי, משפחתי, או לכלל האומה. לכולם השיב במאור פנים, כאילו שכל מעייניו נתונים לאותו שואל, והוא עומד לרשותו.

כמובן מאליו שבמחצית עשרות השנים שישב מרן הגר"א כהנא שפירא זצ"ל בביה"ד, הוא פסק מאות ואלפים פסקי דין. ואין צריך לומר שלאחר שנתמנה לרב ראשי לארץ ישראל, הופנו אליו שאלות רבות מכל העולם היהודי. אחד מפסקיו הידועים (שעל פיו נוהגת הרבנות הראשית כהלכה פסוקה) הוא קביעת רגע המות לפי דין תורה, שיהיה מותר לקחת מן המת איברים לצורך השתלה לחולה. לפסיקת הלכה חמורה זו, יגע לקבל נתונים רפואיים ומדעיים על גוף האדם, ועל פיהם שקל במאזני הבירור להתאימם לדין תורה שלפיו יש להורות לרופאים לביצוע כריתת איברים. רק גדול בתורה אמיתי כמרן הרב זצ"ל יכול לקבל על עצמו לפסוק הלכה ברורה בנושא זה.

אין צריך לומר שעל הוראות הלכתיות הנוגעות לכלל הציבור, הצבא, החיילים והמדינה, הוציא הגר"א שפירא זצ"ל פסקי הלכה, אשר לא נעמו לחלק מהציבור וההנהגה הציבורית שאינה נכנעת בפני דין תורה.

כדאי להזכיר פסק דין שהוציא הרב זצ"ל ואשר רבים מן הדיינים מסתייעים בו, לפיו, אשה שתבעה את בעלה שישלם לה עבור מזונותיה ולצורך זה נסתייעה בשרותי עו"ד, שעולה סכום נכבד. ונשאלה השאלה, מי צריך לשאת בהוצאה זו, כאשר ביה"ד הגיע למסקנה שהאשה זכאית שבעלה יפרנס אותה. לפי פסק הדין שהוציא הרב זצ"ל, כיון ששכירת שרותי עו"ד היו כדי להוכיח שאכן הבעל הוא זה שחייב לזון אותה, ממילא הוא חייב גם בהוצאות הכרוכות בתביעה זו. כמו שהבעל אינו יכול להסתפק בנתינת החומרים למזונות, אלא עליו לתת גם את הדלק לבשל את האוכל וכלים לאכול, כך הוא חייב בכל ההוצאות שהביאו לזכותה של האשה למזונות מבעלה, ולכן, חייב הבעל בהוצאות האשה כולל שכר טרחת עו"ד שיצג את האשה.

כבר אמרו חכמים, חכם שמת מי יתן לנו תמורתו. כי אע"פ שיש חכמים עוסקי תורה ויגיעים בעמלה, אך כל חכם וחכם מגלה צד בתורה בגוון המיוחד לו, ואין דומה חכם אחד למשנהו. ועל אחת כמה וכמה, הגר"א כהנא שפירא זצ"ל שנתן לו הקב"ה אורך ימים וכוחות עליונים לרדת לעומק הלכה וסברא, שתורתו כיון ישן מלא טעם מיוחד. אמרו חכמים: "זקני תורה כל זמן שמזקינים דעתן מתיישבת עליהן" (סוף מסכת קנים).

ווי לנו שאבד מנהיג הדור, ואין לנו תמורתו.